

**EĞİTİM ALANINDA YAPILAN ÖRGÜTSEL ZEKÂ İLE İLGİLİ
ARAŞTIRMALARIN İNCELENMESİ: SİSTEMATİK BİR DERLEME**
INVESTIGATION OF RESEARCH ON ORGANIZATIONAL INTELLIGENCE MADE IN
THE FIELD OF EDUCATION: A SYSTEMATIC REVIEW

Sinan BAYAT

Millî Eğitim Bakanlığı/Malatya, sinanbayat44@gmail.com,

<https://orcid.org/0000-0002-5240-4774>

Deniz İREN BAYAT

Millî Eğitim Bakanlığı/Malatya, denizbayat44@gmail.com,

<https://orcid.org/0009-0004-8352-8800>

ÖZET

Bu araştırmanın genel amacı, eğitim alanında örgütsel zekâ ile ilgili yapılan araştırmaların sistematik derlemesini yapmaktır. Bu genel amaç çerçevesinde araştırmaların yayım türü, yayım yılı, araştırma türü, araştırmalarda hangi yöntemlerin kullanıldığı, araştırmalarda hangi desenlerin kullanıldığı, veri kaynağı, örnekleme ve veri toplama yöntemleri ile ilgili sorular sorularak alt amaç oluşturulmuştur. Nitel araştırma yöntemlerinden sistematik derlemenin kullanıldığı araştırmanın sonuçlarına göre, örgütsel zekâ ile ilgili en çok araştırma yüksek lisans türünde, 2017’de, orijinal araştırma düzeyinde, nicel yöntem olarak, korelasyon deseninde, öğretmenlerle, maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılarak, ölçek kullanılarak, yapılmıştır. Bu sistematik derlemenin sonucunda eğitim alanında yapılan örgütsel zekâ ile ilgili araştırmaların nicel yönden yetersiz olduğu, eğitim alanında örgütsel zekânın incelenmesi için daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulduğu görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Sistematik Derleme, Örgütsel Zekâ, Eğitim.

ABSTRACT

The general purpose of this research is to make a systematic compilation of research on organizational intelligence in the field of education. Within the framework of this general purpose, a sub-purpose was formed by asking questions about the publication type, publication year, type of research, which methods were used in the researches, which patterns were used in the researches, data source, sample and data collection methods. According to the results of the research, in which systematic corpus was used, one of the qualitative research methods, the most research on organizational intelligence was conducted in the master's type, original research level, in 2017, as a quantitative method, in correlation design, with teachers, using maximum diversity sampling, using scales. As a result of this systematic review, it has been seen that the studies on organizational intelligence in the field of education are quantitatively insufficient and more research is needed to examine organizational intelligence in the field of education.

Key Words: A Systematic Review, Organizational Intelligence, Education.

1. GİRİŞ

Eğitim faaliyetlerinin yürütüldüğü okullarda, bu faaliyetlerin unsurları olan müdürler, öğretmenler, öğrenciler buldukları eğitim ortamının yansımından ciddi oranda etkilenmektedirler. Öğretmenlere yönelik yapılan araştırmalar, öğretmenlerin motivasyonunun, başarısının vb. durumların artmasına veya azalmasına neden olan durumları görmemizi sağlayacağı gibi, örgüt ile ilgili yapılan araştırmalarda, örgütü bir arada tutan, örgütün başarı ve başarısızlığı hakkında bize bilgi vermesi gibi durumlar hakkında bize ön bilgi veren çalışmalardır. Bu gibi çalışmalar eğitim unsurlarına direkt yansiyarak kimi yerde örgütsel kültür, örgütsel iklim, yeterlik, tükenmişlik, motivasyon olarak çalışılmış, kimi yerde de başka kavramlarla çalışılmıştır. Örgütsel zekâ da bu kavramlardan birisidir.

Örgütsel zekâ “örgütlerin hem sıradan düzenli etkinliklere hem de dinamik küresel bir çevrede beklenmeyen durumlara ilişkin kararlar alabilecekleri yeteneklerin bütünü ve bunları kullanma potansiyeli” olarak tanımlanır (Erçetin, 2001). Örgütler ise, çevresine uyum sağlayan ve tamamen adapte olan organizmalar olarak değerlendirilirse, hem hayatın olağan akışına uyum sağlayabilen hem de çevresinde meydana gelen umulmadık değişikliklere hemen karşılık veren ve bununla ilgili etkili kararlar alabilen, bu aldığı kararları uygulayabilen örgütler zeki örgüt olarak adlandırılmaktadır (Erçetin, 2004). Diğer yandan örgütsel zekâ, örgütü oluşturan bireylerin zekâları ile örgüte ait yapısal unsurların birbirleriyle iletişim ve uyum içerisinde çalışmasını ifade etmektedir. Bu iletişim ve uyum, örgütü içerisindeki farklı unsurların değerlendirilmesine olanak tanır. Örgüt zekâsı, örgüt içerisinde oluşan problemlerde ve bu problemlerin kalıcı olarak çözülmesinde etkili rol oynar (Çakır, 2008). Örgütsel Zekâ kendi içerisinde farklı olarak altı ana unsur altında toplanmıştır. Bunlar; Algılama/İzleme, İletişim, Bilgi/Bellek, Öğrenme, Hareket ve Uslamlama, Değerlendirme Yorumlamadır. (Ulusoy, 2012). Bu ana unsurların yanında örgütsel zekâ ile ilgili farklı yaklaşımlar geliştirilmiştir. Bu yaklaşımlar; Sistematik Yönetimsel Yaklaşım, Siberetik Yaklaşım ve Örgütsel IQ Yaklaşımıdır (Balak, 2021). Bu yaklaşımlar örgütler yapısı ile örgüt unsurlarının incelenmesi ile oluşturulmuştur. Matheson ve Matheson (2001) bir örgütün zeki olup olmadığını ortaya koyabilecek dokuz ilke belirlemişlerdir. Bu ilkeler: **Değer Yaratma Kültürü:** Zeki bir örgütün içinde bulunduğu ortamda yaşamak için bir amacı olmalıdır. Organizasyondaki herkes bunu anlamalı ve bilinçle hareket ederek stratejilerine yansıtmalıdır. Değer yaratımı birçok şeyin ötesinde ve birçok engeli veya sınırlamaları geçersiz kılan, değişim için ikna edici bir argümandır. **Alternatifler Yaratmak:** Alternatif eylem yolları olmadan, en iyi değer yaratma fırsatını görmek mümkün olmayabilir. Ancak sağlam şekilde gerekçelendirilmiş bir karar, iyi alternatifler dizisi arasından bir seçim olarak alınabilir. Akıllı

kuruluş yeni proaktif yaratımını ancak bu şekilde oluşturur ve değerlendirebilir. **Sürekli Öğrenme:** Değişim, hayatın birkaç kesinliğinden biridir. Zeki olmak, dünyada meydana gelen hızlı değişiklikler ve gelişmeler karşısında hem bu duruma ayak uydurup hem de bu durumdan kazanç sağlamayı öğrenme anlamına gelmektedir.

Örgüt, önüne çıkan fırsatları sürekli olarak takip eder ve daha fazla değer yaratmanın yeni ve geliştirilmiş yollarını bulur. **Belirsizliği Kucaklamak:** Gelecekle ilgili bir kesinlik durumu söz konusu değildir, öngörülebilir bulunmayan durumlar da söz konusudur. Örgütsel zekâsı yüksek olan bir örgütteki insanlar öngörülemez durumlar karşısında nasıl başa çıkacaklarını anlar ve bunu muhakeme süreçlerine entegre eder. Bilmediklerini ölçer ve ilgili riskleri yönetirler. **Stratejik Bakış Açısı:** Genellikle düşünce sürecine, örgütün nerede olduğu değerlendirilerek ve sonra nereye gittiği aşamalı olarak düşünerek geliştirilir. Ancak önemli stratejik kararlarla yüzleşirken büyük resme odaklanmak gereklidir. Büyük resmin keşfedilmesiyle başlanan bu düşünce süreci daha sonra kendisi için çıkarımlara doğru ilerler. **Sistem Düşüncesi:** En önemli stratejik durumlar ve kararlar oldukça karmaşıktır. Yeni bir teknoloji, ürün veya sürecin geliştirilmesi rekabetçi bir değişimin içerisine girilmesine sebep olur. Bu noktada, akıllı organizasyonlar, kararlarının uzun vadeli sonuçlarını anlamak için sistem düşüncesini kullanırlar. Sistem düşüncesi, bizlere Einstein'ın basitlik ilkesini takip etmeye ve karar vermede maksimum içgörü noktasına kadar basitleştirmeye teşvik eder. **Disiplinli Karar Verme:** Kritik bir karar alma fırsatını ya da ihtiyacını spesifik bir şekilde tespit etmek zordur. Zeki kurumların bu süreçte, olaylar onları ele geçirmeden önce kritik kararlar alma nedenselliğini anlamalarına ve belirlemelerine yardımcı olur. Akabindeyse, kesin sonuçlara ulaşabilmek için gerekli olan aşamaları tanımlayan disiplinli, sistematik bir dizi süreç uygularlar. **Uyum ve Yetkilendirme:** Hızla gelişen ve ilerleyen dünyada, eski örgütsel yapılar geçerliliğini yitirmektedir. Karar alıcılar fazla bilgi yüklemesinden şikayetçi olabilmektedir. Akıllı bir organizasyon, hedeflerin hizalanması ve yetkilendirmeyi etkili kılmak için gereken anlayışa ulaşmak için karar alma süreçlerine katılımı teşvik etmelidir. **Açık Bilgi Akışı:** Var olan bilgilerden hangisinin önemli hangisinin önemsiz olduğu, bu bilgilerden hangilerinin işlevsel olduğu hangilerinin işlevselliğini yitirdiği bilmek mümkün değildir. Ancak akıllı organizasyonlar, organizasyonun tüm bölümlerine şeffaf ve neredeyse kesintisiz bilgi akışı yaratır. Bunun sonucunda kesintisiz bilgi akışı sağlandığından dolayı bilgilere sahip olma durumu ortadan kalkar (aktaran, Köse, 2021).

Her örgütün, örgütsel zekâ kavramı bağlamında içinde bulunduğu sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel ortama uyuma zorunluluğu bulunur. Bundan dolayı eğitim örgütleri için örgütsel zekânın ayrı bir önemi bulunmaktadır. Alan yazında örgütsel zekâ ile ilgili örneklemde

eğitim örgütlerinin veya eğitim örgütlerinin unsurların bulunduğu çalışmalar bulunmaktadır. Neyişçi, Potas ve Erçetin (2018), Tura ve Akbaşı (2021), Altunbaş (2018), Düzer (2008), Ekici (2007), İzci (2017), Sağlam (2020), Tanrikulu (2014), Turan (2017), Yörük (2006) bu çalışmalardan bazılarıdır.

Eğitim faaliyetlerinin yapıldığı okullarda, halk eğitim merkezlerinde, kurslarda vs. örgütsel zekâ düzeylerinin yüksek olması, o kurumun öğrencilerinin başarılarını her zaman artırma durumunu ve örgüt çalışanlarının motivasyonunu arttırmaktadır. Eğitim örgütünün unsurlarının motivasyonunun ve başarısının artması, o örgütün başarılı olmasını sağlar. Türkiye’de eğitim kurumları ve eğitim faaliyetlerine katılan unsurlarıyla ilgili yapılan örgütsel zekâ ile ilgili araştırmaların bir sistematik bir değerlendirilmesi bulunmamaktadır. Örgütsel zekâ ile ilgili bir sistematik derlemenin bulunması, bu kavramla yeni çalışacak araştırmacıların desen, örneklem, veri toplama aracı, veri kaynağı gibi tekrarlı çalışmaların önüne geçerek, bu kavramla ilgili yeni tür araştırmalara kapı aralayacaktır.

Bu çalışmanın genel amacı eğitim faaliyetleri çerçevesinde örgütsel zekâ ile ilgili yapılan araştırmaların sistematik derlemesini yapmaktır. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır.

1. Eğitim alanında yazılan örgütsel zekâ ile ilgili araştırmaların yayım türü nedir?
2. Eğitim alanında yazılan örgütsel zekâ ile ilgili araştırmaların yayım yılları nedir?
3. Eğitim alanında yazılan örgütsel zekâ ile ilgili araştırmaların araştırma türü nedir?
4. Eğitim alanında yazılan örgütsel zekâ ile ilgili araştırmalarda hangi yöntemi/yöntemleri kullanmışlardır?
5. Eğitim alanında yazılan örgütsel zekâ ile ilgili araştırmalarda hangi desenler kullanılmıştır?
6. Eğitim alanında yazılan örgütsel zekâ ile ilgili araştırmaların veri kaynağı nedir?
7. Eğitim alanında yazılan örgütsel zekâ ile ilgili araştırmaların örnekleme nedir?
8. Eğitim alanında yazılan örgütsel zekâ ile ilgili araştırmaların veri toplama yöntemi nedir?

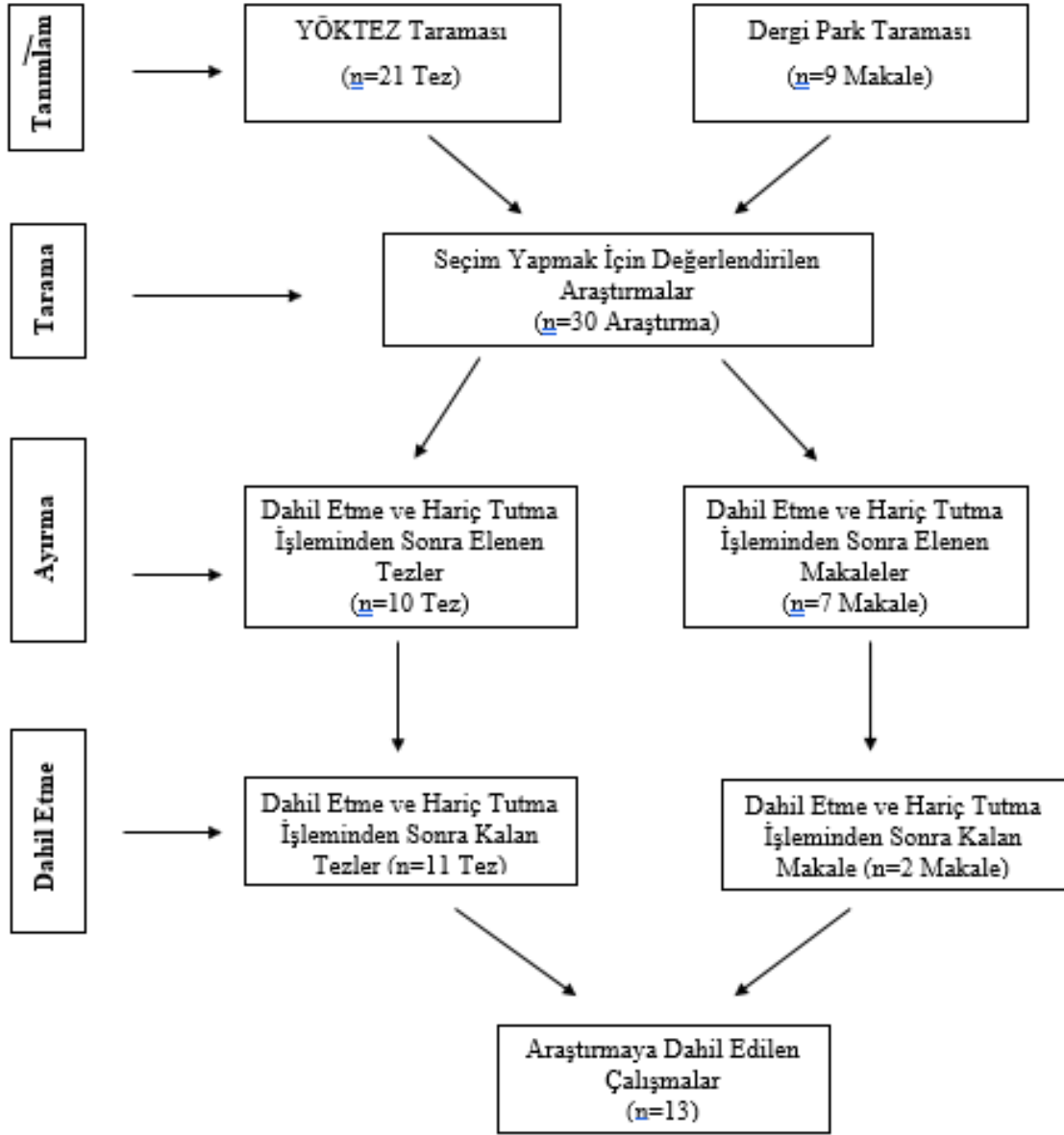
YÖNTEM

Eğitim alanında yazılan örgütsel zekâ ile ilgili araştırmaların incelenmesine dayalı olarak yapılan bu çalışmada sistematik derleme modeli kullanılmıştır. Sistematik derleme, alanında uzman kişiler tarafından yayınlanmış tüm çalışmaların kapsamlı bir biçimde taranarak, çeşitli dâhil etme ve dışlama kriterleri kullanarak ve araştırmaların kalitesi değerlendirilerek hangi çalışmaların derlemeye alınacağına belirlenmesi, derlemeye dâhil

edilen araştırmalarda yer alan bulguların sentez edilmesidir (Karaçam, 2013). Sistematik derleme çalışmaları kanıt yönünden üstün bir yöntemdir (Çınar, 2021).

Verilerin Toplanması

Çalışma evreni Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) Başkanlığı Yayın ve Dokümantasyon Dairesi Tez Merkezi veri tabanında “tarama kategorisinde” ve TÜBİTAK ULAKBİM çatısı altında akademik hakemli dergiler için elektronik ortamda barındırma ve editoryal süreç yönetimi hizmeti sunan Dergi Park'ta yararlanılmıştır. Tarama yapılırken “örgütsel zekâ”, örgütsel zekâ” ve “organizational intelligence” anahtar sözcükleri kullanılmıştır. Tarama sonucunda 21 tez ve 9 makale elde edilmiştir. Elde edilen araştırmalar eğitim faaliyetleri ile ilgili olması ve eğitim faaliyetlerine katılan paydaşları içermesi göz önüne alınmıştır. Dâhil etme kriterleri “YÖKTEZ ve Dergi Park'ta” makale ve tez başlıklarında “örgütsel zekâ”, “örgütsel zeka” ve “organizational intelligence” kelimelerini zaman kısıtlaması olmadan yer alması; hariç tutma kriteri eğitim, okul, müdür, öğretmen ve öğrenci konularını içermeyen makale ve tezler araştırmaya dahil edilmemiştir. Dahil etme ve hariç tutma kriterlerinden sonra 9 makaleden 2 makale, 21 tezden 11 tez araştırmaya alınmıştır. Tarama ve dahil etme/hariç tutma kriterleri sonucunda ortaya çıkan PRISMA Akış Diyagramı Şekil 1’de verilmiştir.

Şekil 1. Tarama ve Seçim Süreci İşlem Basamakları-PRISMA Akış Diyagramı

Şekil 1 incelendiğinde dâhil etme hariç tutma kriterleri sonucunda toplam 13 çalışma belirlenmiştir. Araştırma kapsamında incelenen çalışmalar ve gerçekleştirilme amacı Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmada İncelenen Çalışmaların Gerçekleştirilme Amacı

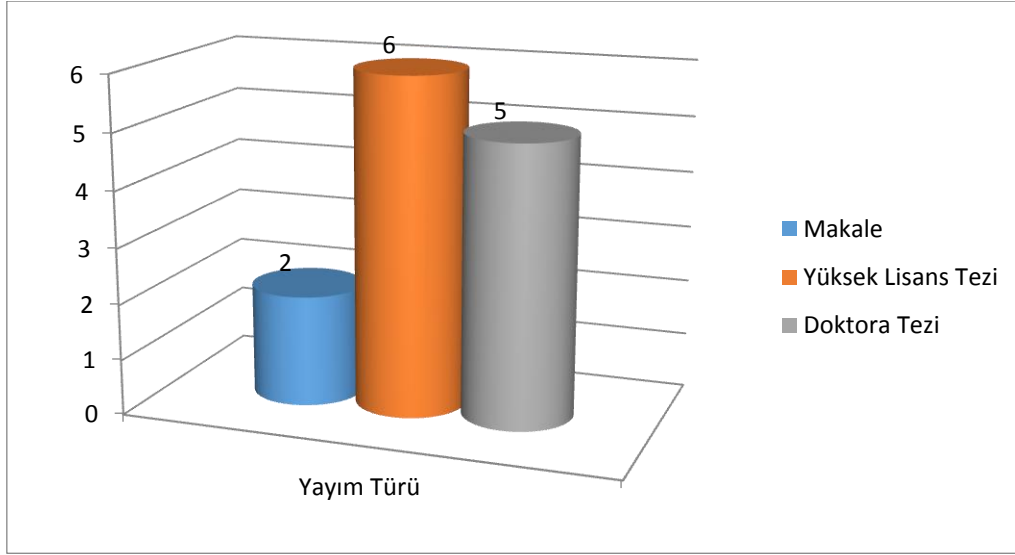
Sıra	Yazar	Amaç	Ölçeme Aracı	Örneklem
1	Yörük, (2006)	İlköğretim okullarının örgütsel zekâ özelliklerini yansıtmaya düzeylerini belirlemektir.	Araştırmacı Kendisi geliştirmiştir.	Öğretmenler (n=1177)
2	Ekici, (2007)	Devlet ve özel ilköğretim okullarında örgütsel zekânın ne düzeyde gerçekleştiğini belirlemektir.	İlköğretim Okullarının Örgütsel Zekâ Ölçeği	Öğretmenler (n=499)
3	Altunbaş, (2008)	İlköğretim Okulu yöneticisi ve öğretmenlerinin örgütsel zekâ düzeylerini analiz etmek ve okullarda örgütsel zekânın gücünün bilinçli olarak kullanılmasına sağlamaktır.	Örgütsel Zekâ Ölçeği	Öğretmen (n=230) ve Yöneticiler (n=60)
4	Düzer, (2008)	Yüksek öğretimde örgütsel zekâ ölçeğinin bir kurumsal öz değerlendirme aracı olarak kullanılıp kullanılmayacağını tespit etmektir.	Çok Boyutlu Örgütsel Zekâ Ölçeği ve Kurumsal Duruma İlişkin Hazırlanan Öz Değerlendirme Raporu	Akademisyen (n=79) Öğrenci (n=360)
5	Tanrıkulu, (2014)	Ortaöğretim okullarında örgütsel zekânın nasıl algılandığı ve uygulamaya geçildiğini belirlemektir.	Örgütsel Zekâ Ölçeği	Öğretmen (n=416) ve Yöneticiler (n=47)
6	Neyişçi, (2015)	Örgütsel zekâlarının, oluşmasında önemli etmen olduğunu ileri sürdüğümüz sosyal ağ faktörüyle ne derece ilişkili olduğunu saptamak ve sosyal ağların örgütsel zekâ üzerindeki etki ve önemini tespit etmektir.	Çok Boyutlu Örgütsel Zekâ Ölçeği ve Sosyal Ağ Ölçeği	Öğretmen (n=29) ve Yöneticiler (n=3)
7	Turan, (2017)	Okul yöneticilerinin kuantum liderlik davranışlarının örgütsel zekâ düzeyine olan etkisini, öğretmen algılarına dayalı olarak ortaya koymayı	Çok Boyutlu Örgütsel Zekâ Ölçeği-Okul Yöneticilerinin Kuantum Liderlik Davranışları Ölçeği	Öğretmenler (n=557)
8	İzci, (2017)	Okul yöneticilerinin, örgütsel zekâ ile performans değerlendirme algıları arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır	Okul Yöneticilerinin Örgütsel Zekâ ve Performans Değerlendirmelerine İlişkin Görüşme Formu	Yöneticiler (n=265)
9	Göktaş, (2017)	Oİ ile birlikte boyutları ve bilgi yönetimi (KM) ile süreçleri arasında bir ilişki olduğunu kanıtlamak ve Oİ farkındalığını arttırmaktır.	Örgütsel Zekâ Ölçeği ve Bilgi Yönetimi Performansı Ölçeği	Akademik ve İdari Personel (n=406)

10	Neyişçi, Potas ve Erçetin, (2018)	İlkokulda görev yapan öğretmen ve yönetici görüşlerine göre, örgütsel zekâ ve örgütsel zekânın eylemsel boyutlarının düzeylerini ortaya koymak ve bu görüşlerin yaş, cinsiyet, kıdem, okuldaki çalışma yılı ve öğrenim durumları gibi demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemektir.	Çok Örgütsel Zekâ Ölçeği	Boyutlu	Öğretmenler (n=48)
11	Sağlam, (2020)	Ortaokullarda görev yapan öğretmenlerin görüşleri çerçevesinde okul müdürlerinin yaratıcı liderlik özellikleri ile okulların örgütsel zekâ düzeyleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır.	Çok Örgütsel Zekâ Ölçeği ve Müdürlerinin Yaratıcı Özellikleri Ölçeği	Boyutlu Okul Liderlik	Öğretmenler (n=451)
12	Tura, (2022)	Öğretmenlerin görüşlerine göre, görev yaptıkları okulların örgütsel zeka düzeylerinin ve öğretmenlerin yenilikçi çalışma davranış düzeylerinin; bu düzeylerde çeşitli değişkenler (cinsiyet, yaş, öğrenim durumu, brans, mesleki kıdem, okuldaki görev süresi ve görev yaptığı okulun türü) açısından farklılaşma olup olmadığının, okulların örgütsel zekâ düzeyi ile öğretmenlerin yenilikçi çalışma davranışları arasındaki ilişki ve düzeyi ile okulların örgütsel zekâ düzeyinin öğretmenlerin yenilikçi çalışma davranışlarını yordama durumunun belirlenmesidir.	Çok Örgütsel Zekâ Ölçeği ve Yenilikçi Çalışma Davranışı Ölçeği	Boyutlu	Öğretmenler (n=328)
13	Tura ve Akbaşlı, (2021)	Okulların örgütsel zekâ düzeyinin öğretmenlerin yenilikçi çalışma davranışları üzerindeki etkisinin belirlenmesidir.	Çok Örgütsel Zekâ Ölçeği ve Yenilikçi Çalışma Davranışı Ölçeği	Boyutlu	Öğretmenler (n=328)

Tablo 1 incelendiğinde, araştırmaların gerçekleştirilme amaçları genel olarak ya sadece örgütsel zekâ çerçevesinde değerlendirilmiş ya da örgütsel zekâ kavramıyla beraber başka bir konuda değerlendirilmiştir. Araştırmalarda genel olarak Erçetin (2001, 2004) tarafından geliştirilen ve daha sonra Erçetin, Çetin ve Potas (2007) ve Potas, Erçetin ve Koçak (2010) tarafından tekrar uyarlanan “Çok Boyutlu Örgütsel Zekâ Ölçeği” kullanılmıştır Neyişçi ve Erçetin, 2020).

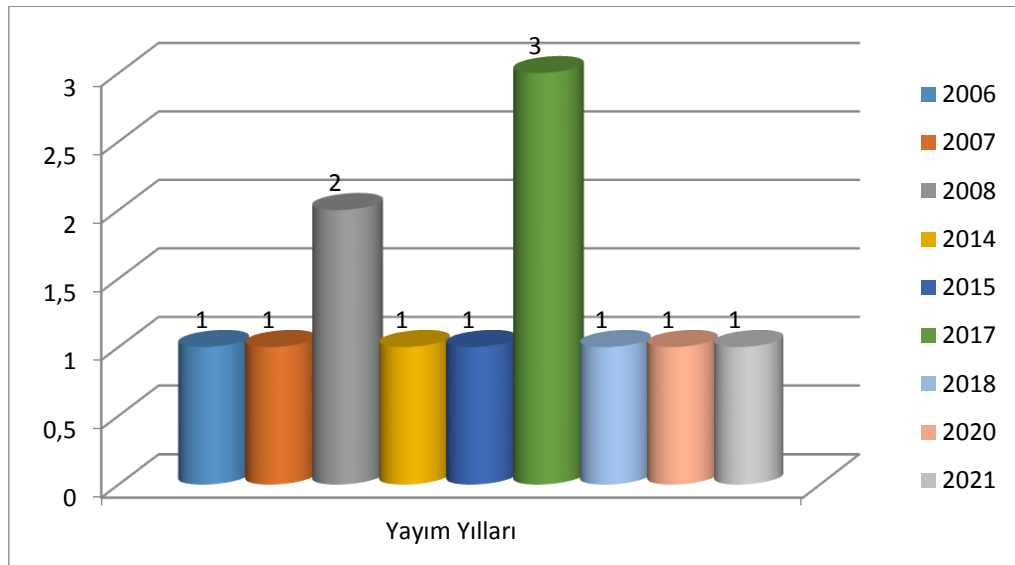
BULGULAR

Derleme kapsamında alınan 2 makale ve 11 tez, araştırmada aranan cevaplar doğrultusunda analiz edilip sunulmuştur. Sonuçların sıralanması araştırmanın alt amaçlarının sırası ile aynıdır. “Eğitim alanında yazılan örgütsel zekâ ilgili araştırmaların yayın türü nedir?” alt amacına yönelik sonuçlar Şekil 2’de sunulmuştur.

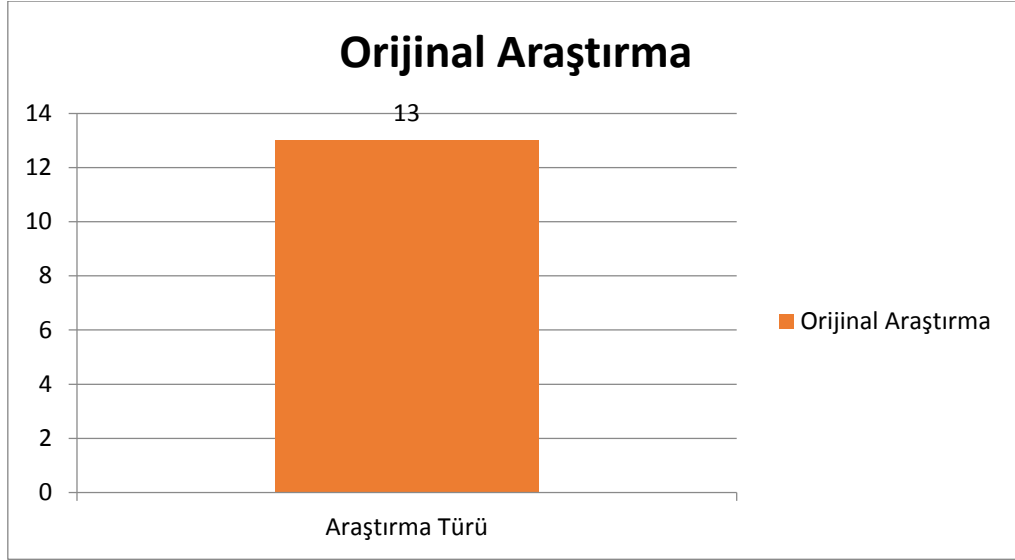
Şekil 2. Derleme Kapsamından Araştırmaya Alınan alışmaların Yayın Türü

Şekil 2’de görüldüğü üzere, incelenen araştırmalardan 2’si makale 5’i doktora tezi ve 6’sı yüksek lisans tezidir. Yayın türü bağlamında değerlendirildiğinde örgütsel zekâ ile ilgili en çok yüksek lisans tezi düzeyinde araştırma yapıldığı görülmektedir. “Eğitim alanında yazılan örgütsel zekâ ile ilgili araştırmaların yayın yılları nedir?” alt amacına yönelik sonuçlar Şekil 3’te sunulmuştur.

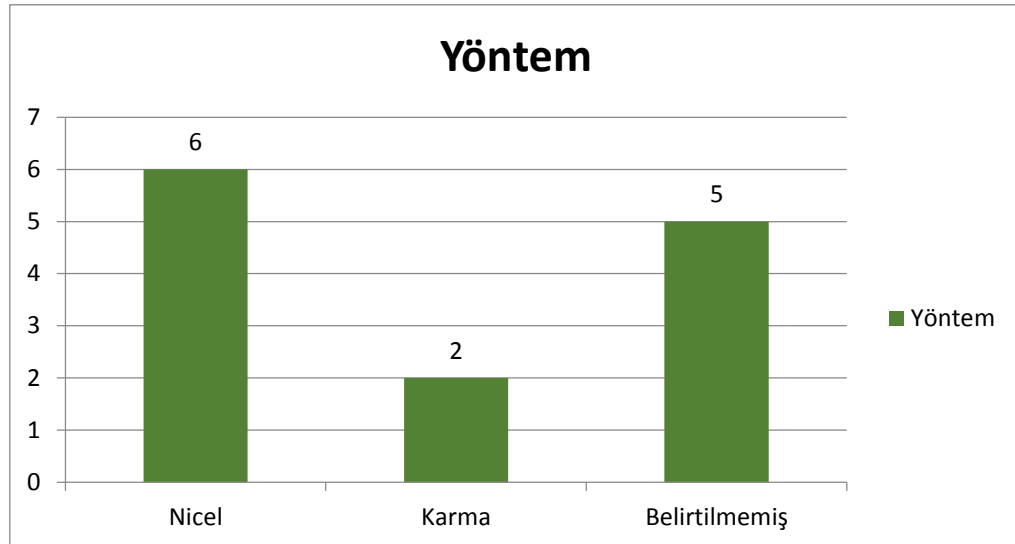
Şekil 3. Derleme Kapsamında Araştırmaya Alınan alışmaların Yayın Yılları

Şekil 3’de görüldüğü üzere 2006, 2007, 2014, 2015, 2018, 2020, 2021 yıllarında 1, 2008’de 2, 2017’de 3 araştırma yapılmıştır. Bu verilere göre örgütsel zekâ ile ilgili en çok araştırma 2017’de daha sonra en çok araştırma 2008’de yapılmıştır. “Eğitim alanında yazılan örgütsel zekâ ile ilgili araştırmaların araştırma türü nedir?” alt amacına yönelik sonuçlar Şekil 4’de sunulmuştur.

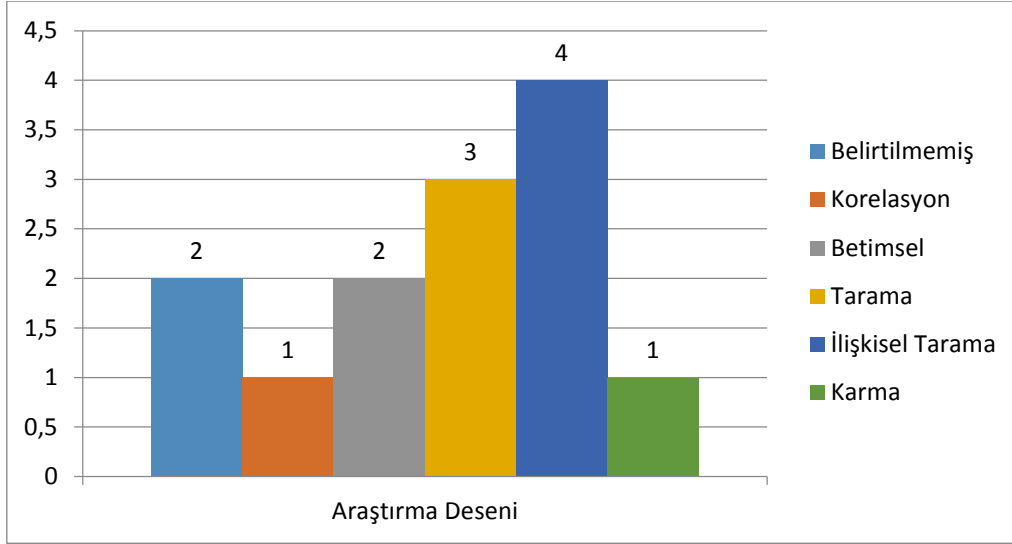
Şekil 4. Derleme Kapsamında Araştırmaya Alınan Çalışmaların Araştırma Türü

Şekil 4’de görüldüğü üzere örgütsel zekâ ile ilgili yapılan araştırmaları “orijinal araştırmalardır.” “Eğitim alanında yazılan örgütsel zekâ ile ilgili araştırmalarda hangi yöntemi/yöntemleri kullanmışlardır?” alt amacına yönelik sonuçlar Şekil 5’te sunulmuştur.

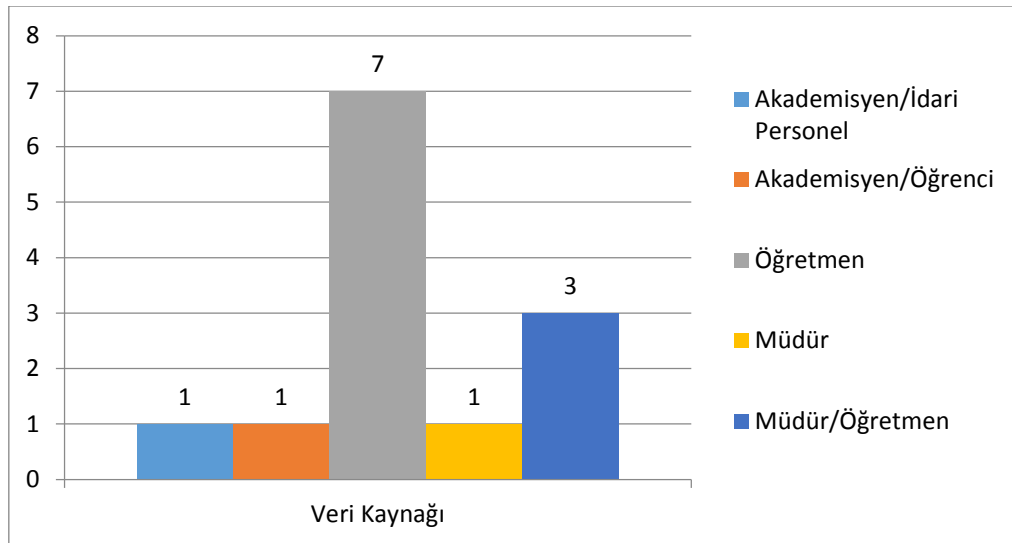
Şekil 5. Derleme Kapsamında Araştırmaya Alınan Çalışmaların Yöntemleri

Şekil 5'te görüldüğü üzere 6 araştırma nicel yöntem, 5 araştırma belirtilmemiş fakat araştırmalar incelendiğinde nicel yöntem seçildiği görülmüş ve 2 araştırmada karma desende yapılmıştır. Grafikten de anlaşılacağı üzere en çok nicel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. “Eğitim alanında yazılan örgütsel zekâ ile ilgili araştırmalarda hangi desenler kullanılmıştır?” alt amacına yönelik sonuçlar Şekil 6’da sunulmuştur.

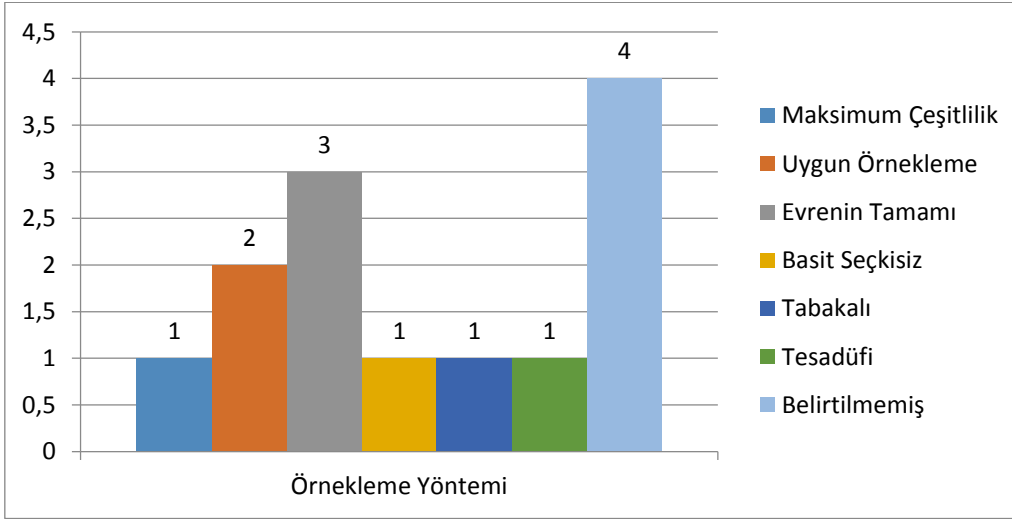
Şekil 6. Derleme Kapsamında Araştırmaya Alınan Çalışmaların Araştırma Desenleri

Şekil 6’da görüldüğü üzere 2 araştırmanın desenleri belirtilmemiş, 1 araştırma korelasyon deseninde, 2 araştırma betimsel desende, 3 araştırma tarama deseninde, 4 araştırma ilişkisel tarama deseninde ve 1 araştırma karma desende planlanmıştır. Grafikten de anlaşılacağı üzere en çok ilişkisel tarama desenine araştırmalar planlanmıştır. “Eğitim alanında yazılan örgütsel zekâ ile ilgili araştırmaların veri kaynağı nedir?” alt amacına yönelik sonuçlar Şekil 7’de sunulmuştur.

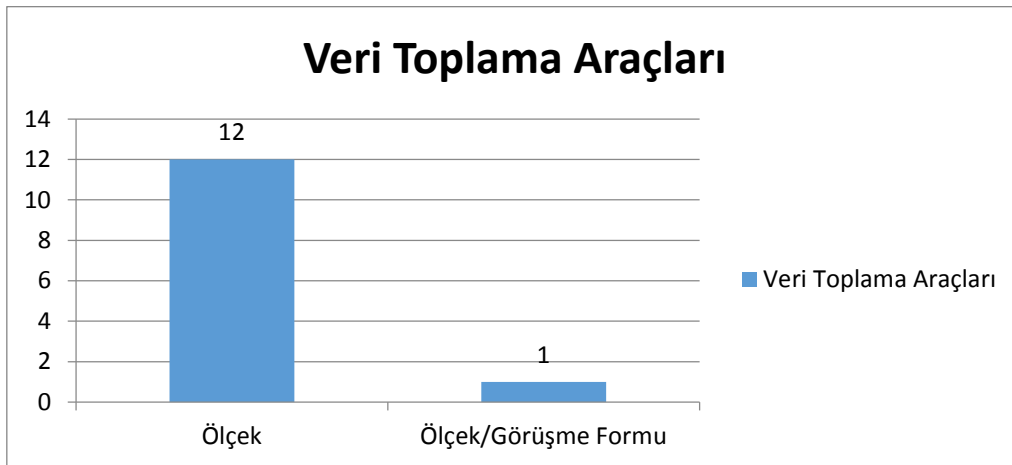
Şekil 7. Derleme Kapsamında Araştırmaya Alınan Çalışmaların Veri Kaynakları

Şekil 7’de görüldüğü üzere akademisyen/idari personel, akademisyen/öğrenci ve müdür 1 defa veri kaynağı olarak örnekleme alınmıştır. Veri kaynağı olarak müdür ve öğretmenlerin bir arada yer aldığı araştırma sayısı 2, sadece öğretmenlerin kapsayan 7 araştırma bulunmaktadır. Bu verilere göre en çok öğretmenler veri kaynağı olarak araştırmalarda yer almıştır. “Eğitim alanında yazılan örgütsel zekâ ile ilgili araştırmaların örnekleme nedir?” alt amacına yönelik sonuçlar Şekil 8’de sunulmuştur.

Şekil 8. Derleme Kapsamında Araştırmaya Alınan Çalışmaların Örnekleme Yöntemleri

Şekil 8’de görüldüğü üzere araştırmalarda maksimum çeşitlilik, basit (şekçisiz) tabakalı ve tesadüfi örneklem alma yöntemleri 1 defa kullanılmıştır. Uygun örneklem alma yöntemi 2 defa, 3 defa evrenin tamamına ulaşılmaya çalışılmış ve 7 defa da maksimum çeşitlilik yöntemi ile örneklem alınmıştır. Bu verilere göre araştırmalarda en çok maksimum çeşitlilik yoluyla örneklem alınmıştır. “Eğitim alanında yazılan örgütsel zekâ ile ilgili araştırmaların veri toplama yöntemi nedir?” alt amacına yönelik sonuçlar Şekil 9’da sunulmuştur.

Şekil 9. Derleme Kapsamında Araştırmaya Alınan Çalışmaların Veri Toplama Araçları

Şekil 9’da görüldüğü üzere araştırmalarda ölçek ve görüşme formu 1 defa kullanılmış diğer 12 araştırmada ise sadece ölçek kullanılmıştır. Grafikten de görüldüğü üzere araştırmalarda en çok ölçek kullanılmıştır. Bu çalışmada 13 araştırma incelenmiştir. Çalışmadan elde edilen bulgular ve araştırmaların özellikleri Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Çalışmada Değerlendirilen Araştırmaların Özellikleri

Konu	Özellikler	Araştırmalar
Yayın Türü	Makale	Neyişçi, Potas ve Erçetin, (2018), Tura ve Akbaşı, (2021)
	Yüksek Lisans Tezi	Altunbaş, (2008), Sağlam, (2020), Tanrıkulu, (2014), Göktaş, (2017), Ekici, (2007), Düzer, (2008)
	Doktora Tezi	Yörük, (2006), Turan, (2017), İzci, (2017), Tura, (2022), Neyişçi, (2015)
Yayın Yılları	2006-2022 arası	Yörük, (2006), Ekici, (2007), Altunbaş, (2008), Düzer, (2008), Tanrıkulu, (2014), Neyişçi, (2015), Turan, (2017), İzci, (2017), Göktaş, (2017), Neyişçi, Potas ve Erçetin, (2018), Sağlam, (2020), Tura, (2022), Tura ve Akbaşı, (2021)
Araştırma Yöntemi	Nicel	Yörük, (2006), Turan, (2017), Neyişçi, Potas ve Erçetin, (2018), Sağlam, (2020), Tura, (2022), Tura ve Akbaşı, (2021)
	Belirtilmemiş	Ekici, (2007), Altunbaş, (2008), Düzer, (2008), Tanrıkulu, (2014), Göktaş, (2017)
	Karma	Neyişçi, (2015), İzci, (2017)
Desen	Belirtilmemiş	Ekici, (2007), Neyişçi, (2015)
	Betimsel	Yörük, (2006), Tanrıkulu, (2014),
	İlişkisel Tarama	Düzer, (2008), Turan, (2017), Sağlam, (2020), Tura, (2022),
	Karma	Neyişçi, (2015)
	Korelasyon	Tura ve Akbaşı, (2021)
	Tarama	Altunbaş, (2008), İzci, (2017), Göktaş, (2017)
Veri Kaynağı	Öğretmenler	Yörük, (2006), Altunbaş, (2008), Turan, (2017), Neyişçi, Potas ve Erçetin, (2018), Sağlam, (2020), Tura ve Akbaşı, (2021), Tura, (2022),
	Müdür/Öğretmen	Ekici, (2007), Tanrıkulu, (2014), Neyişçi, (2015)

	Diğerleri (Müdür, Akademisyen/Personel, Akademisyen/Öğrenci)	Düzer, (2008), Göktaş, (2017), İzci, (2017)
	Basit Seçkisiz	Sağlam, (2020)
	Belirtilmemiş	Düzer, (2008), Göktaş, (2017), Ekici, (2007), Neyişçi, (2015)
	Evrenin Tamamı	Yörük, (2006), Tanrıkulu, (2014)
Örneklem	Maksimum Çeşitlilik	Neyişçi, Potas ve Erçetin, (2018)
	Tabakalı	Turan, (2017)
	Tesadüfî	Altunbaş, (2008)
	Uygun Örneklem	Tura, (2022), Tura ve Akbaşlı, (2021)

Tablo 2 incelendiğinde, yayım türüne göre, Neyişçi, Potas ve Erçetin, (2018) ve Tura ve Akbaşlı'nın, (2021) makale türünde; Altunbaş, (2008), Sağlam, (2020), Tanrıkulu, (2014), Göktaş, (2017), Ekici, (2007), Düzer'in, (2008) yüksek lisans türünde; Yörük, (2006), Turan, (2017), İzci, (2017), Tura, (2022), Neyişçi'nin, (2015) doktora tezi türünde araştırma yaptığı görülmektedir. Yayım yılına göre, araştırmaya konu olan araştırmaların 2006-2022 yılları arasında yapıldığı görülmektedir. Araştırma yöntemine göre, Yörük, (2006), Turan, (2017), Neyişçi, Potas ve Erçetin, (2018), Sağlam, (2020), Tura, (2022), Tura ve Akbaşlı'nın, (2021) yaptıkları araştırmalar nicel türde; Ekici, (2007), Altunbaş, (2008), Düzer, (2008), Tanrıkulu, (2014), Göktaş'ın, (2017) yaptıkları araştırmalar nicel türde olsa da araştırma türünün belirtilmediği; Neyişçi, (2015), İzci'nin, (2017) ise karma yöntemde araştırma yaptıkları görülmektedir. Araştırma desenine göre, Ekici, (2007), Neyişçi'nin, (2015) yaptıkları araştırmalar desen belirtilmemiş; Yörük, (2006), Tanrıkulu'nun, (2014), yaptıkları araştırmalar betimsel türde; Düzer, (2008), Turan, (2017), Sağlam, (2020), Tura'nın, (2022), yaptıkları araştırmalar ilişkisel tarama türünde; Neyişçi, (2015) karma desende; Tura ve Akbaşlı, (2021) korelasyon deseninde; Altunbaş, (2008), İzci, (2017), Göktaş, (2017) ise tarama deseninde araştırmalarını tasarlamışlardır. Veri kaynağına göre, Yörük, (2006), Altunbaş, (2008), Turan, (2017), Neyişçi, Potas ve Erçetin, (2018), Sağlam, (2020), Tura ve Akbaşlı, (2021), Tura, (2022), öğretmenlerden; Ekici, (2007), Tanrıkulu, (2014), Neyişçi, (2015) müdür ve öğretmenlerden; Düzer, (2008), Göktaş, (2017), İzci, (2017) diğerlerinden (müdür, akademisyen/personel, akademisyen/öğrenci) veri toplamışlardır. Son olarak örneklem göreyse, Sağlam, (2020) basit seçkisiz yöntemle; Düzer, (2008), Göktaş, (2017),

Ekici, (2007), Neyişçi, (2015) örneklem belirtmemiş; Yörük, (2006), Tanrıkulu, (2014) evrenin tamamı; Neyişçi, Potas ve Erçetin, (2018) maksimum çeşitlilik; Turan, (2017) tabakalı örnekleme ile; Altunbaş, (2008) tesadüfi örnekleme ile; Tura, (2022), Tura ve Akbaşlı, (2021) uygun örnekleme yöntemi ile araştırmalarına veri toplamışlardır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada sadece örgütsel zekâ kavramında eğitim ile ilgili olan araştırmalar incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda, eğitim alanını kapsayan örgütsel zekâ ile ilgili araştırmaların en çok yüksek lisans türünde yapıldığı, araştırmaların en çok 2017'den ve sonra yapıldığı, yapılan araştırmaların hepsinin orijinal araştırma türünde olduğu, yöntem seçiminde daha çok nicel yöntem seçildiği, en çok ilişkisel desende araştırmaların yapıldığı, araştırmaların örneklemini daha çok öğretmenlerin oluşturduğu, örneklem alımında en çok evrenin tamamı üzerinde çalışıldığı, veri toplama aracı olarak en çok ölçek kullanıldığı belirlenmiştir.

Yayın yılı açısından 17 yıl içerisinde Dergi Park ve YÖKTEZ'de eğitim ile ilgili yapılan örgütsel zekâ ile araştırmalar az bulunmuştur. Süre zarfında daha çok araştırmanın olması eğitime daha fazla katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmaların yöntemi açısından genel olarak nicel yöntem benimsenmiştir. Nicel yöntem her ne kadar veri toplamada kolaylık sağlasa da nitel ve karma yöntem gibi daha doğru sonuçlar verememektedir. Bundan dolayı eğitim alanında yapılan örgütsel zekâ araştırmalarında nitel ve karma yönteme daha ağırlık verilmesinin araştırmanın netliğini daha çok ortaya koyacağı düşünülmektedir.

Eğitim alanında yapılan örgütsel zekâ araştırmalarında araştırma deseninin belirtilmemesi, bilimsel veri toplama açısından büyük sıkıntılar doğurabilmektedir. Bundan dolayı yapılan araştırmalarda, araştırma deseninin mutlaka belirtilmesi ve farklı araştırmalarda, farklı araştırma desenlerinin kullanılması, araştırma sonuçlarının yorumlanması hususunda daha çok bilgi verecektir.

Örgütsel zekâ ile ilgili araştırmalar veri kaynağı açısından değerlendirildiğinde en çok araştırma, öğretmenler üzerinde yapılmıştır. Fakat eğitim ortamlarının örgüt açısından en büyük veri kaynağı öğretmenler olsa da öğretmenlerin yanında, okul idaresi ve diğer personeller de bulunmaktadır. Öğretmen harici diğer personellerle de araştırma yapılırsa geniş bir perspektiften eğitim ortamlarının örgütsel zekâsı incelenebilir.

Veri toplama aracı olarak ölçekler araştırmanın hızlı sonuçlanmasını sağlarken, elde edilen verilerin gerçeği yansıtması bakımından soru işareti doğurmaktadır. Veri toplama araçlarının çeşitliliği açısından gözlem veya görüşme formlarının kullanılması araştırmanın kalitesini artırılabilir ve örgütsel zekânın eğitim faaliyetlerinin yürütüldüğü kurumların değerlendirmesinde daha çok ayrıntı ortaya koyabilir.

KAYNAKÇA

- Altunbaş, A. (2008). *İlköğretim okulu yönetici ve öğretmenlerin örgütsel zekâ düzeylerinin çok boyutlu analizi (İstanbul İli-Avrupa Yakası Örneği)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Balak, D. (2021). *Örgütsel zekâ, örgütsel dayanıklılık kapasitesi ve firma performansı ilişkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Çakır, R. (2008). *Örgütsel zekânın geliştirilmesine ilişkin yapılan bir çalıştayın örgütsel zekâ düzeyinin geliştirilmesine etkisi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Çınar, N. (2021). İyi bir sistematik derleme nasıl yazılmalı?. *Online Türk Sağlık Bilimleri Dergisi*, 6(2), 310-314.
- Düzer, A. (2008). *Yükseköğretimde kurumsal öz değerlendirme aracı olarak örgütsel zekâ ölçeği'nin kullanılması (Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Örneği)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Ekici, Ö. (2007). *Resmi ve özel ilköğretim okullarında örgütsel zekâ düzeylerine ilişkin yönetici ve öğretmen görüşleri (Sakarya İli Örneği)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Erçetin, Ş. (2001). *Örgütsel Zekâ*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Erçetin, Ş.Ş. (2004). *Örgütsel zekâ ve örgütsel aptallık*. İstanbul: Asil Yayın Dağıtım.
- Göktaş, S. (2017). *Örgütlerde bilgi yönetimi sürecinde bir dinamik olarak örgütsel zekâ etkinliğinin belirlenmesi ve aralarındaki ilişki üzerine bir araştırma*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- İzci, İ. (2017). *Okul yöneticilerinin örgütsel zekâ ve performans değerlendirme algıları arasındaki ilişki*. Doktora tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Karaçam, Z. (2013). Sistematik derleme metodolojisi: Sistematik derleme hazırlamak için bir rehber. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 6(1), 26-33.
- Köse, A. N. (2021). *Örgütsel öğrenme ile bireysel iş performansı ilişkisinde örgütsel zekâ ve yenilikçi iş davranışının rolleri*. Doktora tezi, Beykent Üniversitesi, İstanbul.

- Neyişçi, N. (2015). *Sosyal ağ etkileşiminin örgütsel zekâ düzeyine etkisi*. Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Neyişçi, N. & Erçetin, Ş. Ş. (2020). Sosyal ağ etkileşiminin örgütsel zekâ düzeyine etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35(2), 354-374.
- Neyişçi, N., Potas, N. & Erçetin, Ş. Ş. (2018). Örgütsel zekâ algısı ve ortak değişkenlerin etkisi: ancova analizi ile incelenmesi. *Sakarya University Journal of Education*, 8(4), 300-318.
- Sağlam, E. (2020). *Okul müdürlerinin yaratıcı liderlik özellikleri ile okulların örgütsel zekâ düzeyleri arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.
- Tanrıkulu, F. Z. (2014). *Ortaöğretim okullarında yönetici ve öğretmenlerin örgütsel zekâyâ ilişkin algı düzeyleri (Çanakkale İli Örneği)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Tura, B. & Akbaşı, S. (2021). Örgütsel zekâ düzeyinin öğretmenlerin yenilikçi çalışma davranışları üzerinde etkisi. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 18(43), 6780-6805.
- Tura, B. (2022). *Örgütsel zekâ düzeyinin öğretmenlerin yenilikçi çalışma davranışları üzerindeki etkisi*. Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Turan, S. (2017). *Okul yöneticilerinin kuantum liderlik davranışlarının örgütsel zekâ düzeyine etkisi (Zonguldak İli Örneği)*. Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Ulusoy, G. (2012). *İşletmelerde örgütsel zekânın performansa etkileri üzerine yönetici ve çalışan algıları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Yörük, S. (2006). *İlköğretim okullarının örgütsel zekâ özelliklerini yansıtma düzeyleri*. Doktora tezi, Fırat Üniversitesi, Elâzığ.